

Asia: VN/13663/2022

Luonnokset: Hallituksen esitys eduskunnalle eräiden vihreän siirtymän hankkeiden väliaikaisesta etusijamenettelystä aluehallintovirastojen lupakäsittelyssä vuosina 2023—2025 ja hallintotuomioistuimissa vuosina 2023-2027 ja asetus selvityksen sisällöstä

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne AVI-käsittelylain pykäluonnoksesta, uusi 2 a ja 2 b ja niiden perustelut

Luontopaneeli katsoo, että vihreän siirtymän investointien lupahakemusten väliaikainen etusijamenettely on perusteltu ja tarpeellinen uudistus. Vihreään siirtymään kuuluu oleellisesti luonnon monimuotoisuutta edistävät ratkaisut, kuten hallituksen esityksen perusteluissa todetaankin. 2 a §:n luetteloon kuuluvat vihreän siirtymän investoinnit voivat auttaa vähintäänkin välillisesti työtä luontokadon pysäyttämiseksi, mutta on huomattava, että kaikki nämä investoinnit vaativat myös luonnonvaroja sekä pinta-alaa eivätkä siten väistämättä aina tue luonnon monimuotoisuutta.

Kiertotalouden ratkaisuilla tähdätään lähtökohtaisesti hillitsemään neitseellisten luonnonvarojen käyttöä, mikä tukee työtä niin ilmastonmuutoksen kuin luontokadon torjumiseksi. Kiertotaloushankkeet kuitenkin puuttuvat pykälässä esitettyjen etusijalle asetettavien hankkeiden joukosta ja Luontopaneeli kehottaa harkitsemaan näiden hankkeiden lisäämistä listalle.

Luontopaneeli kiittää, että hallituksen esityksessä etusijamenettelyyn on liitetty ei merkittävää haittaa, eli DNHS -periaate. Luontopaneeli katsoo, että luvituksessa ja valvonnassa on varmistettava DNHS-periaatteen noudattaminen ja katsoo, että hakijan olisi hakemuksessaan osoitettava myös DNHS-periaatteen toteutuminen – ei ainoastaan tuotava esiin, miten periaate otetaan huomioon. On hyvä, että lakiesityksen vaikutusten seuranta ja tilannekuvan muodostamista varten on varattu määrärahoja ja seuranta on vuosittaista. Seurannassa kannattaa kiinnittää erityistä huomiota DNHS-periaatteen ja kaikkien sen ulottuvuuksien toteutumiseen, jotta etusijamenettelyn saaneiden hankkeiden voidaan katsoa olevan aidosti vihreän siirtymän hankkeita.

Esityksessä menettelyllinen etusija annetaan seuraaville hankkeita koskeville hakemuksille:

- 1) uusiutuvan energian hanke vesiympäristössä tai uusiutuvan energian tuotantolaitos;
- 2) polttoaineiden tai fossiilisten raaka-aineiden käyttöä korvaavat teollisuuden sähköistämishankkeet;
- 3) vedyn valmistus ja hyödyntäminen, lukuun ottamatta fossiilisista polttoaineista valmistettua vetyä;
- 4) hiilidioksidin talteenotto, hyödyntäminen ja varastointi;
- 5) akkutehdas ja akkumateriaalien valmistus ja uudelleenkäyttö.

Uusiutuvan energian tuotantolaitokset sisältävät esityksen perusteluiden mukaan mm. biomassaan perustuvia tuotantolaitoksia. Luontopaneeli katsoo, että metsäpohjaiseen biomassaan perustuvien investointien ei tulisi olla etusijamenettelyyn kuuluvien hankkeiden joukossa. Vähintään tulisi varmistaa, ettei järjestelyllä tueta hankkeita, joissa ainespuuta tai runkopuuta päätyy polttoon. Luontopaneeli muistuttaa, että nykytiedon valossa metsäbiomassan energiakäyttö ei luonnontieteellisesti ole hiilineutraalia (Bäck ym. 2017; Easac 2018), sillä se alentaa metsien hiilinielua ja samalla tuottaa huonolla hyötysuhteella runsaasti päästöjä nopealla aikajänteellä ilmakehään. Erityinen vaara on, jos päädytään polttamaan korjuutähteiden sijasta ainespuuta tai runkopuuta. Puubiomassalla voidaan periaatteessa korvata fossiilisia tuotteita ja polttoaineita, mutta korvautuminen ei ole itsestään selvää ja mikäli biotuotetehdas lisää metsänhakkuita, kokonaisvaikutus on luontohaittoja lisäävä ja ilmastoa lämmittävä aikajänteellä, jolla tavoiteltuja ilmastotoimia pyritään saamaan aikaan (Ahlvik ym. 2021). Luontopaneeli katsoo, että bioenergiահankkeille ja biopolttolaitoksille tulee asettaa tiukat kestävyyskriteerit, joilla varmistetaan, että päästövähennykset todella toteutuvat eikä luonnon monimuotoisuus vaarannu. Tiukat kestävyyskriteerit ovat erityisen oleellisia nyt, kun muuttuneen maailmantilanteen vuoksi paine biomassan poltolle kasvaa ja Suomen maankäyttösektori on muuttunut ensimmäistä kertaa päästölähteeksi.

Pykälän listassa annetaan etusijamenettely myös akkutehtaille ja akkumateriaalien valmistukselle. Esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että pykälän mukainen menettelyllinen etusija myönnettäisiin akkuteollisuudelle, jossa pyritään edistämään kiertotalouden mukaista akkumateriaalitaloutta. Luontopaneeli katsoo, että Suomen kannattaa edistää ja vauhdittaa juuri kiertotalouden periaatteisiin nojaavaa akkuteollisuutta, joka ei ole lähtökohtaisesti riippuvaista pääosin kaivosteollisuudesta saatavista neitseellisistä mineraaleista. Luontopaneeli ehdottaa muuttamaan pykälän kirjausta niin, että siitä käy ilmi säännöskohtaisissa perusteluissa esiintuotu tavoite.

Lausuntonne vesilain pykäläluonnoksesta, uusi 15 luvun 4 a ja sen perustelut

-

Lausuntonne ympäristönsuojelulain pykäläluonnoksesta, uusi 197 a ja sen perustelut

-

Lausuntonne maankäyttö- ja rakennuslain pykäläluonnoksesta, uusi 188 a ja sen perustelut

Luontopaneeli kannattaa uusiutuvan energiantuotannon hankkeiden kaavoitusta koskevien valitusten kiireellistä käsittelyä. Paneeli kuitenkin huomauttaa, että paljon maa- tai vesipinta-alaa vievät tuotantolaitokset eivät ole ongelmattomia luonnon kannalta. Kaavoituksessa tulisikin pyrkiä ohjaamaan uusiutuvan energian tuotantoa alueille, joilla rakentaminen ei haittaa luonnon monimuotoisuutta. Tuulivoimaloiden sijoittelulla voidaan vaikuttaa merkittävästi sen luontovaikutuksiin. Esimerkiksi tuulivoimaloiden rakentaminen merialueille vähentää maankäyttöä, mutta voi lisätä meriluontotyyppeihin kohdistuvaa painetta (Ahlvik ym. 2021). Merituulivoiman haittavaikutuksia luonnon monimuotoisuudelle voi lieventää merialuesuunnittelulla, jolla huolehditaan, että voimaloita ei rakenneta luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeille merenalaisille matalikoille ja muutoin herkille alueille. Vaikka valitukset käsitellään kiireellisinä, tulee luontohaittoja koskevat huomiot ottaa vakavasti ja käsitellä perusteellisesti.

Lausuntonne luonnoksen sisältyvistä siirtymäsäännöksistä (ns. AVI-käsittelylaki ja MRL)

-

Lausuntonne hallituksen esitysluonnoksesta muilta osin

Luontopaneeli katsoo, että hallituksen esitys on lähtökohdiltaan kannatettava ja etenkin ei merkittävää haittaa, eli DNSH -periaatteen tarkka noudattaminen tukee politiikkaa, jossa ilmastonmuutosta ja luontokatoa ratkotaan samanaikaisesti. Vihreän siirtymän hankkeiden kriteereitä tulee kuitenkin tarkastella huolellisesti ja on huomioitava, etteivät esimerkiksi kaikki esityksessä listatut uusiutuvan energian hankkeet, etenkin metsäbiomassan osalta, ole itsestään selvästi edullisia luonnon eivätkä aina ilmastonkaan kannalta. Kuten säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, DNSH-periaatteen toteutuminen vaatii, ettei hanke aiheuta merkittävää haittaa millekään seuraavista ympäristötavoitteista: ilmastonmuutoksen hillintä, ilmastonmuutokseen sopeutuminen, vesivarojen ja merten luonnonvarojen käytön kestävyys ja suojeleminen, siirtyminen kiertotalouteen, ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen ja vähentäminen sekä biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien suojeleminen ja ennallistaminen. Etusijamenettelyssä tulee varmistaa, että kaikki nämä DNSH-periaatteen alle listatut ympäristötavoitteet huomioidaan etusijan saaneiden hankkeiden lupahakemuksissa.

Lausunnossa käytettyjä lähteitä:

Ahlvik L., Boström C., Bäck J., Herzon, I., Jokimäki J., Kallio, K. P., Ketola T., Kulmala L., Lehikoinen, A., Nieminen T.M., Oksanen E., Pappila M., Pöyry, J., Saarikoski, H., Sinkkonen, A., Sääksjärvi I. & Janne S. Kotiaho. 2021. Luonnon monimuotoisuus ja vihreä elvytys. Suomen Luontopaneeli. Suomen Luontopaneelin julkaisuja 1.

Bäck, J., Aszalós, R., Ceulemans, R.J.M., Glatzel, G., Hanewinkel, M., Kakaras, E., Kotiaho, J.S., Lindroth, A., Lubica, D., Luysaert, S., Mackay, J., Marek, M.V., Morgante, M., Nabuurs, G.J., Ovaskainen, O., Salomé Pais, M., Schaub, M., Tahvonen, O., Vesala, T., Gillett, W., and Norton, M.

2017. Multi-functionality and Sustainability in the European Union's Forests. European Academies Scientific Advisory Committee, EASAC policy report 32.

Easac 2018.

https://easac.eu/fileadmin/PDF_s/reports_statements/Carbon_Neutrality/EASAC_commentary_on_Carbon_Neutrality_15_June_2018.pdf (Luettu 17.5.2022)

Lausuntonne asetusluonnoksesta ja perustelumuistiosta

-

Silfverberg Outi
Suomen Luontopaneeli